

Bibliografie

Baatz, D. 1976. *Die Wachttürme am Limes, Kleine Schriften zur Kenntnis der römischen Besetzungsgeschichte Südwestdeutschlands* 15, Stuttgart, 1976.

Ferenczi, I. 1988: *Contribuții la problema cunoașterii sistemului de apărare roman de pe cursul Someșului*. ActaMN 24-5, 171-87.

Graafstal, E.P. 2007: *Functioneren en bezetting van wachttorens. Vroege wacht: LR31 Zandweg: archaeologisch onderzoek van twee eerste-eeuwse houten wachttorens in Leidsche Rijn, Utrecht*. 2007, 31-33.

Gudea, N. 1985: *Contribuții la istoria militară a Daciei Porolissensis. I. Linia înaintată de turnuri și fortificații mici de pe sectorul de nord-vest al limesului provinciei între caestrele de la Bologa și Tihău*. ActaMP 9, 143-218.

Gudea, N. 1997: *Der Meses - Limes. Die vorgeschobene Kleinfestungen auf dem westlichen Abschnitt der Grenze der Provinz Dacia Porolissensis*, Zalău, 1997.

Matei, Al. V. 1979: *Repertoriul descoperirilor și așezărilor de epocă romană de pe teritoriul județului Sălaj*. ActaMP 3, 121-136.

Matei, Al. V. 1996: *Limes porolissensis-o nouă linie de apărare zid, șanțuri, turnuri-descoperită în fața complexului militar roman de la Porolissum*. ActaMP 20, 63-67.

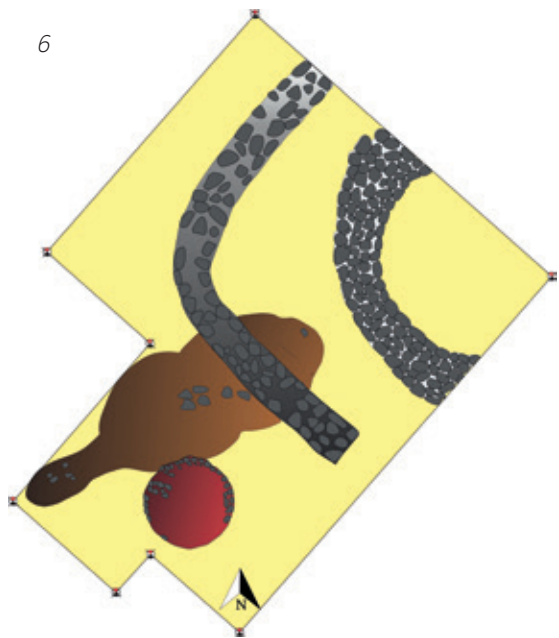
Matei, Al. V. 2007: *O nouă poartă amenajată în zidul provinciei Dacia în fața complexului militar roman de la Porolissum. Dacia Felix. Studia Michaeli Bărbulescu Oblata, Cluj-Napoca*, 2007, 250-269.

Symonds, M.F.A. 2018: *Protecting the Roman Empire. Fortlets, Frontiers and the Quest for the Post-Conquest Security*, Cambridge, 2018.

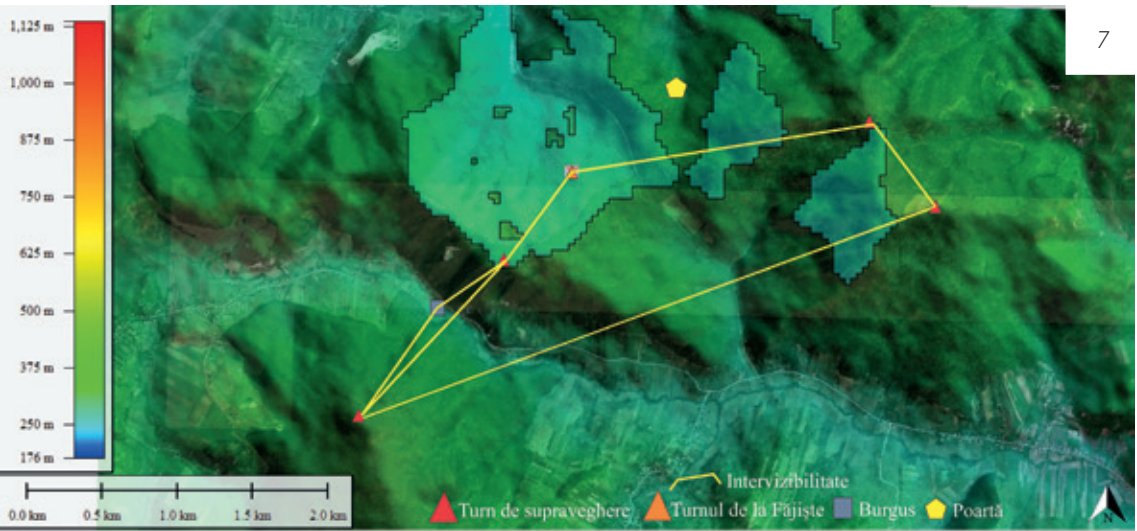
GEOREFERENȚIERE, RIDICARE TOPOGRAFICĂ ȘI ANALIZE GEOSTATISTICE

O etapă importantă în valorificarea acestor cercetări arheologice a fost identificarea în teren și georeferențierea suprafeței cercetate. Acestui procedeu i-a urmat ridicarea topografică și realizarea unui model digital al terenului [Digital Surface Model], atât a suprafeței necercetate cât și a zidului din fața turnului. **IMAGINEA 6**

Pentru probarea rolului și funcționalității acestei structuri au fost aplicate o serie de analize geostatistice care au reliefat vizibilitatea turnului în peisajul frontierei [Cumulative Viewshed Analyses], respectiv relațiile de inter-vizibilitate cu structurile învecinate [Line of Sight]. Potrivit acestor analize, câmpul vizual al turnului este relativ limitat, din cauza unui curs de apă și a unui posibil drum de acces, ambele, în apropiere, spre nord. Conform analizelor de intervizibilitate, este stabilită relația directă atât cu turnul sudic vecin, de pe dealul Puguior, cât și cu pandantul nord-estic de pe Dealul Mare. **IMAGINEA 7**

GEOREFERENȚIEREA SĂPĂTURII LUI AL. V. MATEI.

ANALIZELE DE VIZIBILITATE ȘI INTERVIZIBILITATE

CASTRUL ROMAN ȘI AȘEZAREA CIVILĂ DE LA POJEJENA

Fixarea graniței romane pe Dunăre în cursul secolului I. p.Chr. a oferit oportunitatea Imperiului de a se înstăpâni și pe malul stâng al fluviului prin ridicarea unor fortificații „capete de pod” care au permis armatei romane un mai bun control asupra navigației fluviale, dar și intervenții militare împotriva barbarilor din vecinătate. Un astfel de castru a fost cel de la Pojejena, ale cărui ruine se pot azi cu greu distinge în teren. **IMAGINEA 1** Fortificația se află pe o terasă înaltă (c. 22 m înălțime față de apele Dunării) și este una din puținele cetăți care a scăpat de fără a fi înghițită de apa bazinului de acumulare a hidrocentralei de la Porțile de Fier I, proiect realizat la începutul anilor 70 ai secolului XX. **IMAGINEA 2**

Dunărea, atât timp cât a reprezentat granița naturală a Imperiului Roman cu lumea barbară, a fost atent fortificată și supravegheată. În cazul provinciei Dacia, ea era o simplă linie de demarcație interprovincială, de aceea fortificațiile în care mai sunt active garnizoane, chiar dacă nu mai sunt de graniță, apărau șenalul navigabil sau punctele strategice de trecere ale fluviului. Castrul roman de la Pojejena îndeplinea ambele funcții, așa cum ne indică sursele documentare precum și măsurarea arealului de vizibilitate. Din acest punct de vedere, se pare că distrugerea cetății dacice de la Divici se datorează unei armate romane care a trecut Dunărea la Pojejena (distanța actuală între cele două localități este de 7 km).

ISTORICUL CERCETĂRIILOR

Fortificația romană de tip *castellum* de la Pojejena a fost identificată prima dată de L.F. Marsigli pe la 1699 și încă de atunci a fost pusă în legătură cu vadul de trecere a Dunării de aici, pe malul sudic al fluviului cărturarul italian identificând ruinele unui *castellum* asemănător, la Pojejena turcească [Veliko Gradište]. Cercetătorii L. Böhm, Felix Milleker, Constantin Daicoviciu, Ioachim Miloia, Dumitru Tudor și Alexandru Borza, care au mai trecut prin zonă de-a lungul timpului, au reușit să aducă prea puține

AUTOR:

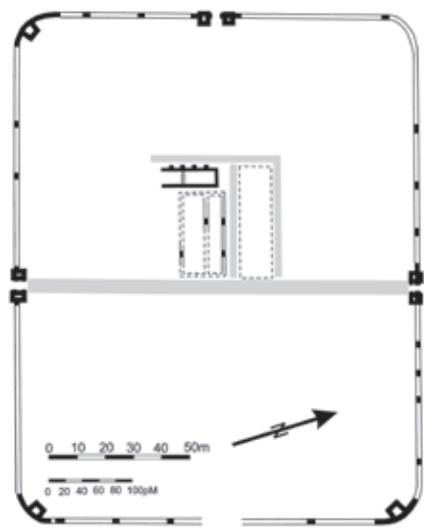
Călin Timoc

Muzeul Național al Banatului, Timișoara

IMAGINE SATELITARĂ CU SITUL ARHEOLOGIC POJEJENA.

3

(PLANUL CASTRULUI DE LA POJEJENA, DUPĂ MARCU 2009, PL. 18, REDESENAT DUPĂ GUDEA 2001, FIG. 10)

Bibliografie

N.Gudea, I. Uzum, *Castrul roman de la Pojejena, Săpăturile arheologice din anul 1970*, BANATICA 2/1973, p. 88-92.

N. Gudea, O. Bozu, *Raport preliminar asupra săpăturilor arheologice executate în castrul roman de la Pojejena, în anii 1977-1978*, BANATICA 5/1979, p. 181-185.

N. Gudea, *Die Nordgrenze der romischen Provinz Obermoesien. Materialien zu ihrer Geschichte (86-275 n.Chr.)*, JRGZM, 48 / 2001, p.3-118.

Doina Benea, *Istoria Banatului în antichitate*, Ed. Excelsior Art, Timișoara, 2013.

informații în plus despre aceste ruine. Săpăturile arheologice care introduc primele date concrete legate de planimetria castrului de la Pojejena au fost întreprinse abia în cursul deceniului 7 al secolului XX de N. Gudea și O. Bozu. **IMAGINEA 3** **IMAGINEA 4** Apoi urmează mai bine de 35 de ani de inactivitate arheologică în zonă.

CASTRUL ÎN LUMINA NOILOR CERCETĂRI

Începând cu anul 2014, se ivește șansa ca cercetările de la Pojejena să reînceapă, cu sprijinului necondiționat acordat arheologilor de reprezentanții Sindicatului Liber Politehnica Timișoara [organizație care își dorește o mai intensă promovare a turismului în zonă] și de câțiva inimoși voluntari: studenți și doctoranzi ai Universității de Vest din Timișoara și ai Institutului de Arheologie din cadrul Universității din Varșovia (Polonia). Și-au adus contribuția la stadiul actual al cercetării: Emil Jęczmenowski și Michal Pisz [UW], Alex Hegyi, Cristian Ardelean, Victor Bunoiu și Bogdan Craiovan [UVT], alături de responsabili de sit: Călin Timoc [MNaB - Timișoara] și Ana Hamat [MBM - Reșița]. În această primă etapă a cercetării, eforturile s-au concentrat pe o serie de prospecțiuni non-invasive și periegeze sistematice ale zonei, pentru a evalua starea de conservare a ruinelor și pentru a crea o bază de date la dispoziția viitoarelor săpături arheologice. **IMAGINEA 8**

8

ECHIPA DE TINERI CERCETĂTORI POLONEZI ÎN ACȚIUNE, LA EFECTUAREA PROSPECȚIUNILOR NON-INVAZIVE

4

TABLA INFORMATIVĂ, DIN FAȚA PRIMĂRIEI, DESPRE CASTRU

Pe terasa de deasupra bisericii din Pojejena sârbească există de fapt două fortificații cu zid de piatră, una mai mică și cealaltă mai mare, care se suprapun. Doar latura sudică, care se află la marginea terasei, se suprapune. Cronologic, foarte probabil castrul mare este ulterior castrului mic. **IMAGINEA 5** Așezarea civilă, care avea și port extins la Dunăre, se întindea în antichitatea târzie între castru și fluviu

IMAGINEA 2

Din planimetria internă a ultimei faze, mai bine păstrată pare a fi latura sudică, unde pe magnetogramă au putut fi surprinse câteva construcții: un *praetorium* = clădirea comandantului (aproape de *porta principalis dextra*) de mari dimensiuni și amprente la 2 rânduri de barăci duble (orientate nord-sud paralele cu drumul principal, *via principalis*), în *praetentura*.

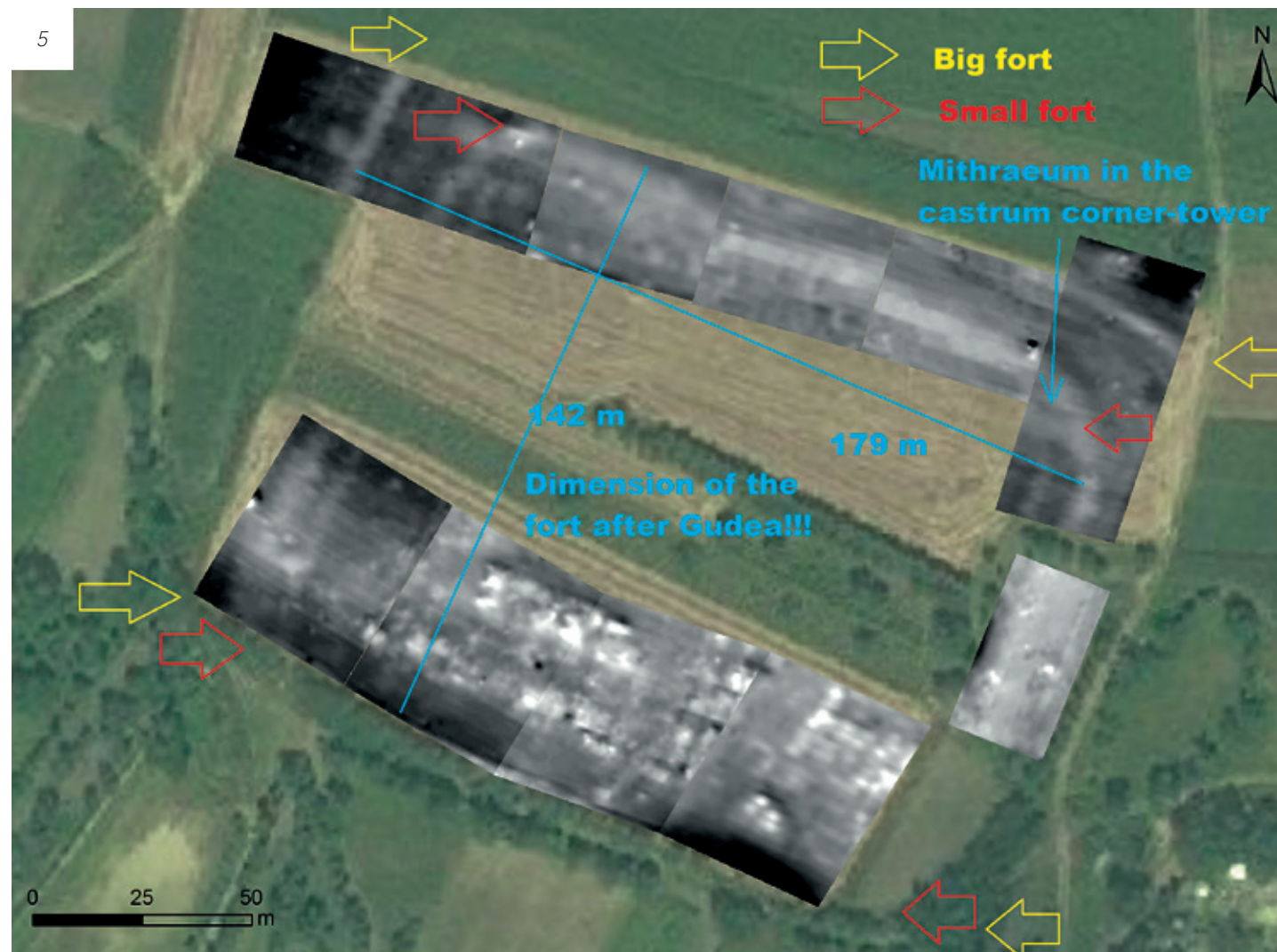
Urmele turnului din colțul de nord-est, în care s-au găsit fragmentele de reliefuri mithraice se văd foarte bine de la înălțime, atât din aero-fotogramă cât și din imaginile satelitare. **IMAGINEA 6**

6

COLȚUL DE N-E AL CASTRULUI, LOCUL UNDE SE PRESUPUNE CĂ A EXISTAT ÎN ANTICHITATE UN LĂCAȘ DE CULT SUBTERAN, ÎNCHINAT ZEULUI SOARE MITHRAS.

5

MAGNETOGRAMA, LA O PRIMĂ PRELUCRARE, CU AMPRENTELE CELOR DOUĂ INCINTE DE PIATRĂ

Singura din porțile castrului rămasă necercetată arheologic, *porta praetoria*, situată la mijlocul laturii de est, este și ea vizibilă la magnetometrie, cu cele două turnuri patrulater care o flanchează. *Via praetoria*, drumul principal din castru, orientat est-vest, este atât de bine realizat, încât proprietarii terenului au preferat, datorită pietrișului dens de la suprafața solului, să cultive aici doar viță de vie. De aici și toponimul „via Bogdanovici”.

Chiar dacă din perspectiva datelor colectate, viitorul cercetărilor arheologice la Pojejena pare promițător, adversitatea proprietarilor de pământ față de arheologi, lipsa de interes a localnicilor față de aceste ruine **IMAGINEA 7**, dublată de dese vizite ale căutătorilor de comori care operează nestingheriți în Clisura Dunării, sunt piedici greu de depășit în dezvoltarea proiectelor de cercetare științifică a acestui sit. Ne dorim, totuși, o prezență constantă a arheologilor în zonă funcționalitatea limesului roman în Clisura Dunării având încă multe necunoscute. ●

7

COLȚUL DE S-V AL CASTRULUI GATA SĂ SE PRĂBUȘEASCĂ, CU URMĂTOAREA ALUNECARE DE TEREN.